

9. Pidsumky roku: V Ukraini zbilshylas produktyvnist koriv ta vyrobnytstvo moloka ekstra i vyshchoho gatunkiv [The results of the year: In Ukraine, the productivity of cows increased and extra milk and higher milk production]. (n.d.). *minagro.gov.ua*. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/node/26724> [in Ukrainian].
10. Praktychnyi dovidnyk eksportera molochnoi produktsii [Practical guide for dairy exporter]. (n.d.). *ukraine food.org*. Retrieved from <https://ukrainefood.org/2018/06/praktychnyj-dovidnyk-eksportera-molo/> [in Ukrainian].
11. Chebotarov V.A. Ekonomichni zasady formuvannya marketynhovoї polityky prodovolchukh kompanii [Economic principles of the formation of marketing policy of food companies]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of the industry*, 2 (70), pp. 97-107 [in Ukrainian].
12. CLAL.it. Retrieved from https://www.clal.it/en/index.php?section=world_map_consegne_latte.
13. Cow milk production and population source: FAO 2017. Retrieved from <http://www.fao.org/3/i1522e/i1522e02.pdf>.
14. Dairy and dairy products. Retrieved from <http://www.agri-outlook.org/commodities/dairyanddairyproducts.html>.
15. FAOSTAT - Food and Agriculture Organization of the United Nations. *fao.org*. Retrieved from <http://www.fao.org/faostat/en/>.
16. Global Dairy Trade. Retrieved from <https://www.globaldairytrade.info/>.
17. GDT. Retrieved from <https://www.globaldairytrade.info/en/product-results/butter/>.
18. Infagro. Retrieved from <https://infagro.com.ua/ryinok-masla-i-spredov-2018/>.
19. OECD-FAO Agricultural Outlook 2018-2027. Retrieved from <http://www.agri-outlook.org/>.

П. Т. Саблук

академік НААН України

академік АЕН України

м. Київ

ЗАВДАННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ З ОБЛІКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АГРАРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Аграрний сектор економіки України, незважаючи на відомі труднощі його функціонування, хоч і на мінімальному рівні, але забезпечує населення необхідними продуктами харчування і продовольчу безпеку країни. Від аграрної сфери залежить ємність внутрішнього ринку та розвиток зовнішньої торгівлі.

Від імені аграрної економічної науки і як громадянин України відкидаю звинувачення деяких з опонентів радикальних перетворень, які хочуть пов'язати проблеми галузі з результативністю реформ, і зі всією відповідалністю заявляю, що якби не проводилось реформування аграрного сектору, Україна, як незалежна держава, не відбулася би. Створення за період реформи багатокладності на селі, задоволення потреб населення в землі дало змогу селу працювати і багато в чому за рахунок його відстояти економічну самостійність України.

Життя держави за період незалежності дає підстави стверджувати, що стратегія реформ у теоретичному і практичному плані була правильною. Достовірним було рішення відмовитися від домінуючої на той час теорії трудової вартості, а стати на сторону прихильників теорії ресурсної вартості. Перехід на ринкову систему господарювання поставив на порядок денний вирішення проблеми економічності й ефективності використання не тільки праці (за теорією трудової вартості), а й усіх без винятку ресурсів. Адже споконвіку відомо, що обов'язковою умовою сільськогосподарського виробництва є наявність чотирьох видів ресурсів: землі, основних фондів, оборотних фондів і праці. Переважна частка додаткової вартості, яка створюється всіма названими видами ресурсів, утворена завдяки землі, як головного засобу виробництва (через систему землеробства, фотосинтезу і т.п.). Саме та частина додаткової вартості, яка до цих

пір абсолютизувалась лише як результати праці, є відносною додатковою вартістю. І справа не лише в тому, що за теорією трудової вартості створена додаткова вартість незаслужено приписувалася лише праці, а в тому при розподілі новоствореної вартості вона направлялася в малоефективні, а то й в безплідні за своїм змістом види робіт і діяльності. Можна однозначно сьогодні стверджувати: головна причина кризових явищ пов'язана з обмеженістю економічної теорії. Цьому підтвердженням є також кризи аграрних секторів в усіх без винятку країнах СНД, де аграрні реформи не проводилися. Тому на мій погляд, головним завданням в найближчий час для академічної, галузевої, університетської науки повинна стати концентрація зусиль на доопрацюванні економічної теорії, всіх її складових, у тому числі обліку, аудиту, економічного аналізу з включенням в аграрний капітал усіх його складових згідно з теорією ресурсної вартості. За такої умови найбільш реально будуть відобразитися в системі економічної і облікової роботи витрати товаровиробників на виробництво та одержані доходи. Всі галузі реальної матеріальної сфери будуть поставлені в однакові економічні умови відтворення капіталу, а відтак – і ціноутворення. Інакше кажучи, вітчизняній економічній науці, як і всім органам управління, треба усвідомити, що земля разом з іншими ресурсами є джерелом багатства нації, визначає її основний розвиток.

Аграрною економічною наукою свого часу на основі теорії ресурсної вартості була запропонована концепція здійснення аграрної реформи, яка складається з чотирьох блоків економічних проблем. Завдяки цьому вдалося досягти послідовності і системності в проведенні реформ у сільському господарстві.

Втілюючи в життя проблеми першого блоку реформування економічної платформи аграрної ре-

форми, незважаючи на певний опір антиреформаторських сил, вдалося досягти позитивних зрушень: стабілізувати виробництво, збільшити його обсяги, ліквідувати збитковість, збільшити посіви озимини під наступний урожай тощо.

Наступні завдання, які належить ще розв'язати у цьому блоці, такі:

1. Ввести господаря-власника у правове поле, захистити його, якщо потрібно, та змусити працювати навколо аграрного власника в його інтересах юристів, банкірів, податківців. Наша політика тут повинна бути спрямована на формування середнього класу на селі.

2. Органам управління, спеціалістам належить здійснити прив'язку наукових розробок до конкретних місцевих умов, створити інфраструктуру ринку, допомогти селянам у виборі ефективних організаційно-правових форм господарювання. Наукові напрацювання з усіх цих питань вже є, їх тільки треба наполегливо пропагувати, бо крім них цього на селі ніхто не робить.

3. Негайно прийняти Земельний кодекс, створити Земельний банк, його регіональні агентства, здійснювати систему реєстрації купівлі-продажу земельних ділянок лише через цю установу. Сміливіше йти на контрольований ринок землі. Адже землі запасу і резерву вичерпуються, тому затягування зі створенням ринку землі працює проти реформ, а державні і місцеві бюджети втрачають значні фінансові ресурси.

4. Повсюдно належить будувати виробничі відносини з урахуванням відносин власності на землю, майно і особисто працюючого.

На створення ефективного економічного механізму АПК спрямовується другий блок, в якому головною ланкою має стати ціновий механізм. Указами Президента України започатковано цивілізоване регулювання державою аграрного ринку. В його основу покладено концепцію ціни виробництва з урахуванням ренти землі. Це тільки початок роботи. Подібна схема повинна започатковуватися і на інші життєво-важливі продукти рослинництва: цукор, олію, насіння і особливо на продукцію тваринництва. Якщо за допомогою державних економічних регуляторів вирішимо проблему ціни та зміцнимо економічну платформу ринкової системи господарювання, то зробимо кредитно й інвестиційно привабливим агропромислове виробництво. Капітал іде до землі, а не від неї. Земля матиме справжню ціну, що дозволить ліквідувати неконтрольований ринок землі. Тому тут потрібна розумна політика держави в напрямі підтримки цін і доходів на сільськогосподарську продукцію.

До вимог ринку належить налаштування кредитного механізму. При цьому навантаження на бюджетну підтримку повинно зменшуватись, а на ціну — зростати. Так само систему податків потрібно прив'язати з прибутками, а також з оподаткуванням.

Третій блок — це підвищення рівня і культури господарювання на землі приватних господарських структур, а також забезпечення поступального соціально-економічного розвитку сільських територій. Ці проблеми необхідно вирішувати шляхом переорієнтації органів управління сільським господарством, особливо на місцевому рівні, на дорадчу роботу, відпрацювання більш ефективних зв'язків аграрної науки з виробництвом, створення сприятливого для сільсько-

господарських виробників інформаційного середовища. Необхідно піднести статус і фінансові можливості сільських громад і рад.

Цілком зрозуміло, що питання ресурсного забезпечення теж є стратегічними і вони повинні бути у центрі уваги управлінців усіх рангів.

В управлінні головним є задоволення інтересів власників, підвищення наукоємності господарського виробництва на основі інжинірингу, інтеграції та кооперації, активного залучення інвесторів.

Четвертий напрям, і останній, — це законодавче забезпечення реформ та розвитку АПК, необхідність у перегляді окремих законів базового значення та їх посилення. Потрібні й нові закони рамкової дії, особливо для розвитку в країні земельних відносин, ринку землі. В цьому плані набувають першочергового значення питання підготовки і перепідготовки кадрів для посилення наукового забезпечення агропромислового виробництва. Доцільно створити в управлінні спеціальні служби, які б займалися питаннями пропаганди наукових розробок, допомагали в прив'язці наукових розробок до конкретних місцевих умов.

Роль АПК в економіці країни при суцільній переорієнтації сільських товаровиробників на ринкові засади господарювання не тільки не знижується, але й по цілому ряду напрямів зростає.

Визначається це такими факторами:

— вимогами підвищення рівня та якості харчування переважної частини населення;

— необхідністю підвищення добробуту, якості життя, в першу чергу в сільській місцевості;

— зростаючими потребами сільського господарства в матеріально-технічних ресурсах, що є базовою основою для розвитку промислових, природних, будівельних, транспортних та інших сфер матеріального і соціального значення. На цій основі розвиватиметься сфера послуг, виникатимуть нові робочі місця, зростатиме економічна податкова база, що дуже важливо для посилення розвитку місцевого самоврядування;

— необхідністю прискореного розвитку інфраструктури сільських поселень та пов'язаним з сільськогосподарським виробництвом розвитком несільськогосподарської діяльності, послуг.

Відомо, що рівень розвитку продуктивних сил, економічно-правові та соціально-економічні умови, які домінують в країні, визначають ефективність функціонування економіки України і важливішою її складовою — економіки АПК. Однак належного розуміння ролі і значення даної сфери діяльності, спеціалістів цього профілю в значній частині управлінських структур держави, як і в наукових колах, поки що немає.

Нині для економістів-аграрників, у тому числі облікового напрямку, особливо вчених, немає більш відповідального завдання, як вирішення питання відображення в системі бухгалтерського обліку, на балансі, як це робиться в цивілізованих країнах світу, усіх складових аграрного капіталу, обліку земельної ренти та її розподілу. Є всі підстави, щоб посилювати розвиток теоретичних досліджень з питань обліку, економічного аналізу та аудиту. Сьогодні практично відсутні спеціалісти на рівні докторів наук з питань статистики, економічного аналізу, аудиту, вкрай обмежена кількість спеціалістів вищої кваліфікації з питань бухгалтерського обліку. Ситуацію потрібно виправляти.

Вкрай потрібне узагальнення і розвиток теорії та методології по кожній із облікових дисциплін. Це повинно здійснюватись в контексті розвитку економічної теорії і практики обліку, економічного аналізу та аудиту окремо в межах своїх функцій з врахуванням економічних процесів, які відбуваються в економіці країн СНД. Потрібно вдосконалювати предмет і методи науки.

При переході на ринкову, госпрозрахункову в своїй основі нову систему управління основною вимогою є об'єктивно нові схеми розподілу в інтересах відтворення новоствореної вартості. При цьому, системи обліку, економічного аналізу та аудиту в обов'язковому порядку в теоретичному і практичному плані повинні передбачати нові функції:

1) визначення факторів формування складових частин абсолютної та відносної додаткової вартості з включенням її в подальший розподіл з врахуванням інтересів кожного ресурсу (фактору) як бази подальшого відтворення в сільськогосподарському виробництві;

2) забезпечення в інтересах власника і сформованих з його участю організаційно-правових структур як основного центра облікової роботи, побудови всієї системи обліку, аналізу і аудиту, сприяння на основі цього розвитку підприємництва, комерціалізації, нарощування обсягів виробництва;

3) формування та розбудови такої системи внутрігосподарської обліково-аналітичної роботи, яка відображала би не тільки загальний розмір отриманих кожним власником доходів, але і в розрізі вкладених ним видів ресурсів;

4) побудови на основі застосування ефективних методів аграрної статистики систем моніторингу ринків продовольства, соціально-економічного розвитку галузей і регіонів агропромислового виробництва.

Створення методологічних рад при кожному міністерстві потрібне для виконання вищезгаданих функцій, бо саме вони, виходячи з концептуальних основ обліково-аналітичної та аудиторської діяльності, повинні відпрацьовувати за попередньо розробленими програмами теоретичні і прикладні аспекти вдосконалення обліку та аналізу в системі ринкових відносин. Тому найбільш актуальними є:

– координація науково-дослідних робіт по кожному напрямку облікової діяльності;

– організація та забезпечення особливостей ведення обліку, економічного аналізу та аудиту в кожній із організаційно-правових форм господарювання;

– комп'ютеризація обліково-аналітичних та аудиторських видів діяльності;

– створення наскрізної системи економічного аналізу з чітким відображенням всіх її елементів на макро-, мезо- і мікрорівнях з метою вдосконалення міжгалузевих, внутрішньогалузевих і внутрішньогосподарських відносин, всієї системи управління.

Виконання нових функцій і завдань кожної із систем обліку, економічного аналізу та аудиту можливе при умові створення розгалуженої мережі підготовки на основі нових стандартів кваліфікованих кадрів, забезпечення спеціалістами цих професій всіх ділянок господарської діяльності, оволодіння ними основами ринкової економіки та сучасними системами обліку та аудиту, комп'ютерною технікою.

Є. В. Савельєв

д-р екон. наук
ORCID 0000-0003-0137-2263,

В. Є. Куриляк

д-р екон. наук
ORCID 0000-0002-3566-7900,

М. В. Лизун

д-р. екон. наук
ORCID 0000-0003-3222-2962,

І. О. Ліщинський

канд. екон. наук
ORCID 0000-0003-1602-1677,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

КОНЦЕПЦІЯ «ВИШЕГРАДСЬКА ЧЕТВІРКА + УКРАЇНА»: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ

Актуальність проблеми. У великій палітрі досліджень, присвячених інтеграційній проблематиці, найменш помітним для науковців виявився аспект, що стосується зближення України з країнами-сусідами, насамперед з Чеською Республікою, Угорщиною, Польщею і Словацькою Республікою. Вони створили

у 1991 році союзне об'єднання Вишеградська група або Вишеградська четвірка з метою інтеграції до євроатлантичних структур, яку успішно досягли у 2004 році. Після цього група не розпалася, а продовжує посилювати свою роль в геополітичному і геоекономічному просторі. Для України з огляду на територіальні, історичні, культурні, господарські, безпекові, обо-